

Аранђел Ј. Смиљанић, *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватинића*, Архив Републике Српске и Удружење архивских радника Републике Српске, Бања Лука, 2023, 218 стр.

Године 2023, у издању Архива Републике Српске и Удружења архивских радника Републике Српске, објављена је научна монографија др Аранђела Смиљанића под насловом *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватинића*, а иста, према ријечима аутора, представља модификован текст једног дијела његове докторске дисертације (*Дипломатија обласних господара у Босни*), одбрањене 2013. године на Филозофском факултету у Бањој Луци. Наведена књига има 218 страна, 537 напомена и подијељена је на осамнаест поглавља – *Почеци, Дилеме, Преокрет, или можда не?, Нови заплети, Босна у фокусу, Очекивано неочекивана промјена, Ка врхунцу, Херцег, Нови преокрети и прича о моћи (гдје су границе), Није све тако идеално, Затишје пред буру, А шта сад да радим?, Уз краља Жигмунда, јуначкога сина, Какав ролеркостер, Хрвојева побједа уз помоћ Турака Османлија, А сад адио, Дипломатија и спољни видови државности и Дипломате Хрвоја Вукчића Хрватинића*. Осим поменутих поглавља, монографија садржи још и *Предговор, Уводна разматрања, Закључак* на српском и на енглеском језику, списак *Извора и литературе*, затим *Рецензије* двојице рецензената (проф. др Марка Шуица и проф. др Снежана Божанић), те *Биљешку о аутору*. Књига је, такође, обogaћена бројним фотографијама, историјским картама, као и снимцима значајних докумената из Државног архива у Дубровнику (из серија *Reformationes, Acta Consilii Rogatorum, Letere di Levante Ragusinae, Diversa Cancellariae*), које је аутор користио приликом писања монографије, а који нам осликавају догађаје тога времена и помажу да боље и потпуније схватимо епоху у којој је живио један од најмоћнијих обласних господара средњовјековне Босне – Хрвоје Вукчић Хрватинић, чија се политичка каријера, ако тако можемо рећи, *распламсала* у условима слабљења централне власти у средњовјековној Босни, крајем XIV и почетком XV вијека. Водећи нас кроз осамнаест поглавља ове књиге, уз коришћење бројних необјављених и објављених извора, те релевантне литературе, Смиљанић је обрадио дипломатске активности поменутог босанског великаша почев од његовог првог помена у историјским изворима, проучавајући и анализирајући не само Хрвојеву спољну, већ и унутрашњу политику, чиме је успио да одговори на многа питања и изазове, који су се нашли пред њим.

Аутор нам у монографији указује на то да је Хрвоје Вукчић Хрватинић у својој служби имао бројне поуздане људе, који су му помагали да „савлада“ прва дипломатска искуства и да га усмјере у будуће активности, што је, свакако, утицало на касније ширење његове дипломатске службе, која му је била потребна како би остварио одређене политичке циљеве. У књизи можемо да пратимо не само аспирације Хрватинића према Далмацији, које, нарочито, долазе до изражаја после смрти краља Твртка I Котроманића, када они све више ратују и обављају дипломатске активности за своје интересе, већ и Хрвојево приближавање краљу Ладиславу Напуљском, од кога је добио више привилегија и титула. Смиљанић нас, такође, упознаје и са још неким епизодама из живота војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића, као што је добијање млетачког грађанства (1393), али и заклињање на вјерност краљу Жигмунду Луксембуршком, што нам, сасвим јасно, осликава његову моћ у том тренутку, јер су га оба претендента на угарску круну, и Ладислав и Жигмунд, жељела у свом табору, односно на својој страни. И политичке прилике у Босни крајем XIV вијека, када је на власт дошла краљица Јелена Груба, ишле су Хрвоју Вукчићу “наруку“, јер, у то вријеме, долази до јачања босанских великаша и учвршћивања њиховог положаја према централној власти. Аутор нас упућује и на Хрвојеве дипломатске активности, тачније на његов однос са Дубровчанима, који су му се неријетко обраћали за помоћ, као и он њима, те да се њихов однос, углавном, одвијао на релацији “топло-хладно“, истичући и податак да је Хрвоје увијек настојао да Дубровчане приближи напуљској странци, за разлику од Дубровчана који су, пак, Хрвоја настојали приближити краљу Жигмунду.

Утицај војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића видимо и у збацивању са власти краљице Јелене Грубе и довођењу на власт краља Стефана Остоје, чиме је, на неки начин, “поништен“ договор да нови босански краљ буде Жигмунд Луксембуршки, што је Хрвоје искористио да се поново приближи напуљској династији и краљу Ладиславу, добивши од њега, 1403. године, у знак подршке, титулу херцега сплитског. Почетком XV вијека историјски извори биљеже интензивне дипломатске активности војводе Хрвоја у Венецији, Далмацији и Дубровнику, о чему Смиљанић исцрпно пише, помињући, у том контексту, и имена првих Вукчићевих дипломата – Раупа Драговића и Ратка Мишановића.

Аутор подробно описује и однос Хрвоја Вукчића са војводом Сандаљем Хранићем, краљем Твртком II, али и догађаје који су уследили током 1408. године, када је краљ Жигмунд побиједио у рату за угарску круну, што је херцега Хрвоја неминовно натјерало да прихвати његову власт, док му је овај потврдио раније посjede и титуле. Хрвоје је ускоро постао и Жигмундов викар и вицекраљ за Босну, а био је уврштен и у витешки Ред змаја, што би нас навело на закључак да је херцег био на добитку, међутим ситуација је била потпуно другачија, јер, управо од тога времена, почиње постепено слабљење Хрвоја Вукчића, које се, између осталог, одразило и на пољу дипломатије. Према Смиљанићевим ријечима, догађаји који су уследили у наредним мјесецима и годинама довели су до тога да се Хрвоје, у Босни, нашао у некој врсти изолаци-

је, имајући у виду његове затегнуте односе са војводом Сандаљем Хранићем, краљем Стефаном Остојом, који се поново вратио на власт, али и угарским краљем Жигмундом, који ће му, 1413. године, одузети све посједе, прогласивши га за издајника, због наводне сарадње са Турцима, до које ће, касније, и доћи. Аутор нас о тој сарадњи упознаје у наредним поглављима књиге, описујући одлазак херцеговог протовестијара Михаила Кабужића у Једрене, 1414. године, чиме ће се ситуација у Босни промијенити у корист Хрвоја Вукчића, а нарочито последице пораза угарске војске од стране Турака, који се догодио у области Лашве. У прилог томе, Смиљанић наводи да ће турски утицај у Босни, од тада, јачати, али и Хрвојева доминација, што се, између осталог, одразило и у области дипломатије.

Пишући о дипломатији Хрвоја Вукчића Хрватинића, аутор није занемарио ни њене спољне видове државности, који су се огледали у финансијама, развоју трговине, културе (*Хвалов зборник* и глагољски *Мисал*), али и у развијеној канцеларији, у којој су писана бројна писма и повеље, од којих нам многе указују на то да је Хрвоје нагињао самосталности и државности, што му је, на неки начин, могло послужити да изгради посебну идеологију. Расправљајући о свему наведеном, Смиљанић опрезно поставља питање колико су и да ли су сви поменути спољни видови државности могли утицати на дипломатске успјехе Хрвоја Вукчића или је у свему томе била пресудна ситуација на терену, савези и политички интереси? Аутор, такође, истиче да је Хрвоје много полагао и на организацију двора, гдје се окружио способним људима, који су одлазили у бројне дипломатске мисије у Дубровник, Далмацију и Венецију, али исто тако наводи да су имена већине њих непозната, јер нису биљежени у историјским изворима. Као позната имена он помиње Раупа Драговића, Ратка Мишановића, Михаила Кабужића, Гојака Лалковића, Вукића Драгчића, Људевита де Метафариша, Франца, те Дабижива Латиницу, описујући њихове успјешне и мање успјешне мисије крајем XIV и почетком XV вијека.

Остављајући, на крају, нека питања отвореним, Смиљанић је успио да нам на један занимљив начин дочара дипломатске активности човјека који је у историјским изворима забиљежен са бројним титулама које је носио током своје богате политичке каријере, као што су кнез, војвода, велики војвода, херцег, вицекраљ и *велики протођер Краљевства босанског*, што нам, такође, говори о његовом тадашњем утицају, не само на простору средњовјековне Босне, већ и шире. Оно по чему се ова књига издваја у односу на многе публикације у којима се расправља о разним историјским темама, јесу, помало, необични наслови поглавља (нпр. *Није све тако идеално, А шта сад да радим?, Уз краља Жигмунда, јуначкога сина, Какав ролеркостер, А сад адио...*) на које се аутор одлучио, пишући поменуто монографију, што је, самим тим, чини привлачном за читање како онима који се баве проучавањем наведене проблематике тако и широј читалачкој публици, како би се и она детаљније упознала са још једним сегментом средњовјековне историје.

*Александра Костадиновић-Рачић
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Катедра за историју
aleksandra.kostadinovic-racic@ff.unibl.org*